

Semleges állam, keresztény állam – Gondolatok aktuális alkotmányjogi kérdésekről az Alaptörvény 7. és 9. módosítása kapcsán^[1]

ABSTRACT

The Hungarian parliament ratified the Fundamental Law of Hungary on the 25th of April 2011, and adopted a new ecclesiastical act in the very same year (Act CCVI of 2011 on the right to freedom of conscience and religion and the legal status of churches, denominations and religious communities, short: Ehtv.) The preamble of the Fundamental Law (National Avowal) refers to the Christian traditions of Hungary and the role Christianity played in binding the nation together. Both the Fundamental Law and the Ehtv. were amended multiple times by the parliament. The Fundamental Law was amended ten times – of these, four concerned the freedom of conscience and religion, as well as the relationship of the state and religious communities (churches). This study focuses in detail historic aspects, the 7th and 9th amendments, and their relevancy to fundamental rights in the jurisprudential (legal theory and practice) context of a neutral or Christian state.

Keywords: freedom of religion and conscience ■ Christian culture ■ human dignity ■ freedom of expression

I. BEVEZETÉS

A magyar országgyűlés 2011. április 25-én fogadta el az Alaptörvényt, és még abban az évben új egyházügyi törvényt is alkotott (a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 2011. évi CCVI. törvény, rövidítése: Ehtv.). Az Alaptörvény preambuluma (Nem-

[1] A tanulmány alapjául szolgáló előadás elhangzott 2022. június 22-én Bolognában, a European Academy of Religion „Religion and Diversity” című éves konferenciáján. Ld. Conference Schedule, 2022.

zeti Hitvallás) utal Magyarország keresztény hagyományaira, a kereszténység nemzetmegtartó szerepére. Az Alaptörvény az állam és az egyházak kapcsolatának – a rendszerváltáskor kihirdetett jogállami Alkotmány révén megvalósult – barátságos elválasztási modelljét az állam és az egyházak közösségi célok érdekében történő együttműködésének irányába mozdította el. Az Alaptörvény kimondja továbbá, hogy a vallási közösségek önállóak, tehát autonómiával rendelkeznek.^[2] A hatályos Ehtv. a preambulumban deklarálja az állam világnézeti semlegességét, és a vallási közösségeknek négy különböző jogi státus szerinti szabályrendszerét állítja fel.^[3]

Mind az Alaptörvényt, mind pedig az Ehtv.-t többször módosította az Országgyűlés. Az Alaptörvényt ez ideig tízszer módosították, és ebből négy módosítás érintette a lelkiismereti és vallásszabadság alapjogát, valamint az állam és a vallási közösségek (egyházak) kapcsolatát.

2018-ban (7. módosítás) az Alaptörvény R) cikke a következő bekezdéssel egészült ki: „(4) Magyarország alkotmányos önazonosságának és keresztény kultúrájának védelme az állam minden szervének kötelessége.” 2020-ban (9. módosítás) értelmében az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lépett: „(1) Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.” A 9. módosítás nyomán az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése helyébe pedig a következő rendelkezés lépett: „(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosság-hoz való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.”

Mielőtt a magyar állam és a vallási közösségek kapcsolatának aktuális kérdéseiről szólunk, tegyünk egy rövid történeti visszatekintést. A mai helyzet aligha értelmezhető a történeti előzmények legalább vázlatos ismerete nélkül.

II. TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS

Az alábbiakban az állam és az egyház magyarországi kapcsolatát közjogtörténeti nézőpontból hat nagyobb korszakra bontva tekintjük át. A jelenlegi jogállami időszakot az 1989/90-es rendszerváltástól számíthatjuk, ezen belül belső határt jelent az Alaptörvény és az Ehtv. hatálybalépése 2012-ben.

[2] Magyarország Alaptörvénye.

[3] 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról (a továbbiakban: Ehtv.).

1. A magyar állam és az egyházak kapcsolatának közjogtörténeti korszakai

a) Az államalapítástól a XVI. századig államegyház korszaka

Az államalapítás 1000-ben egybeesett a kereszténység felvételével. Szent István király a nyugati kereszténységhez csatlakozott, az itáliai mintájú közjogi keresztelő egyházmodellt honosította meg, szemben a német-római császárság területén jellemző „magánegyházi” (Eigenkirchentum) rendszerrel. Így a római katolikus egyház államegyház, a római katolikus vallás államvallás lett. Szent István király ugyanakkor a fiához intézett Intelmekben azt írta, hogy „az egy nyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő”. Az évszázadok során hullámzott a római pápa és a magyar királyok egyházkormányzati jogviszonyainak a hangsúlya, az egyes királyok az ország szuverenitását eltérően értelmezték. A mohamedán vallásúak szabadon gyakorolhatták vallásukat, Szent László király izmaelita kalmárok jogairól rendelkezett,^[4] 1054 után a görögkeleti papok téríthettek, 1251-ben a zsidók kiváltságlevelet kaptak.

b) XVI-XVIII. századi reformáció, hitújító mozgalmak, vallásszabadság első jogi dokumentumai

A reformáció, főleg a kálvini tanítások gyorsan terjedtek Magyarországon. 1568-ban a világon elsőként Erdélyben deklarálták négy felekezet (katolikus, evangélikus, református, unitárius) teljes egyenjogúságát. Jelentősége, hogy a vallásszabadság kollektív joga mellett a világon elsőként az egyéni vallásszabadságot is biztosította, a jobbágy is szabadon követhette a saját vallását, nem érvényesült a cuius regio eius religio elve. 1791-ben a református és evangélikus egyház törvényi elismerést kapott.

c) XIX. század első fele, reformkori szabályok

1848-ban a bevett vallások egyenjogúságát törvény deklarálta (katolikus, református, evangélikus, unitárius, görögkeleti), és ezzel megszűnt (néhány jogosítvány kivételével) a katolikus vallás államvallás jellege, és megkezdődött az állam és az egyház szétválasztásának folyamata is. Megszűnt a Szent István király

[4] Lásd ehhez: Marczali, 1896, 73. „István törvénykönyve nem ismer mást, mint keresztényt. László idejében már nincs ok eltitkolni, hogy az országban többféle hit van elterjedve. Ott vannak a mohamedán vallású bolgár és perzsa kereskedők, ott vannak a zsidók, kik már kereskedelmi összeköttetésben állanak németországi hitsorsosaikkal, ott vannak végre a pogányság titkos követői. [...] Mohamedán községek a római kereszténység területén egyebütt nem voltak, és így a magyar egyház a hazai viszonyok szemmel tartásával intézkedhetett, külső minta nélkül.”

által bevezetett kötelező egyházi tizedfizetés, és kialakult az állami közpénzekből támogatott egyházi modell, amely a mai egyházfinanszírozási rendszert is megalapozta. Érdekesség, hogy Kossuth Lajos az amerikai mintájú önfenntartó egyházmodellt szeretne volna bevezetni, de ez a szándék nem kapott többséget a törvényhozásban.

d) Kiegyezés, Osztrák-Magyar Monarchia

Az 1894/95. évi vallásügyi törvények révén megtörtént az állami anyakönyvezés és az kötelező polgári házasságkötés bevezetése, a vallásszabadságról átfogó törvény elfogadása, az elismert vallásfelekezeti státus megteremtése, a zsidó vallás bevetté nyilvánítása. 1905-ben a baptista vallásfelekezetet kultuszminiszteri rendelettel elismerték, az iszlám vallás minden irányzatát külön törvénnyel elismerték 1916-ban a K.U.K hadseregben szolgáló bosnyák muzulmán vallású katonák miatt, valamint a török-magyar fegyverbarátság eszméje okán.

e) A két világháború között és a II. világháború alatt provizórikus államforma volt („király nélküli királyság”)

Trianon átrendezte a vallási térképet is, a kormányzó az egyházaktól a nemzet lelki helyreállítását várta el, cserébe az egyházak komoly támogatásokat kaptak. Horthy Miklós kormányzó a főkegyúri jogot nem gyakorolta. 1920-ban elfogadták a numerus clausust, majd később további zsidótörvények születtek, „szektaüldözés” volt, a „honvédelem érdekeit veszélyeztető szektákat” betiltották 1939-ben. 1942-ben a zsidó vallás elveszítette bevett jellegét.

f) 1945–1948/49 között koalíciós évek, majd 1949–1989/90 között egypárt-rendszer (kommunizmus, szocializmus, szovjet-rendszer)

1945-ben megszűnt a diplomáciai kapcsolat a Vatikánnal, 1947-ben a felekezeteket törvénnyel egyenjogúvá tették, 1948-ban az iskolákat államosították (néhány egyházi fenntartású iskola maradt), 1949-ben a szovjet mintára elkészített Alkotmány kimondta az állam és az egyház közjogi szétválasztását, ám ellenséges elválasztási modell valósult meg. 1950-ben a szerzetesrendek – néhány kivételtől eltekintve – működési engedélyét megvonták, kiépült a szovjet mintájú egyházügyi igazgatás (1951-ben felállt az Állami Egyházügyi Hivatal), a politikai rendőrség besúgóhálózatot épített ki, általános volt az egyházüldözés. Ennek ellenére több vallásfelekezet állami elismerése megtörtént ebben az időszakban: metodista egyház elismerése 1947-ben, 1952-ben a buddhista miszsió működési engedélyt kapott, hetedik napot ünneplő adventista egyház elis-

merése 1957-ben, nazarénus felekezet elismerése 1977-ben, az Iszlám Kulturális Központ, valamint a mormon felekezet elismerése 1988-ban, majd 1989-ben a Hare Krisna, Jehova Tanúi és még számos más felekezet elismerése. Magyarországon 1976-ban kihirdették az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát. (Magyarországot 1955 decemberében vették fel az ENSZ tagjai sorába.)^[5]

2. Rendszerváltás után

1989/90-ben a politikai rendszerváltáskor a szocialista pártállamból független, demokratikus jogállam lett. 1989 október 23-án kikiáltották a Magyar Köztársaságot, és kihirdették a tartalmában új, jogállami, de még a régi számozást viselő Alkotmányt (1949. évi XX. törvény).^[6] 1990. januárjában elfogadták a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló átfogó törvényt (1990. évi IV. törvény; a továbbiakban Lvt.), amely a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságának alapjogát széleskörűen deklarálta, továbbá az állam és az egyházak kapcsolatának békés (barátságos) elválasztási modelljét valósította meg, Ezt követően a vallásfelekezetek befolyásmentes, autonóm működésére nyílt lehetőség. A felekezetek jogi értelemben egyenjogúak voltak.^[7]

1990-ben a magyar állam újra diplomáciai kapcsolatot létesített a Vatikánal, majd 1997-ben a Kormány megállapodást kötött az Apostoli Szentszékkal, amelyet 1999-ben törvénnyel hirdettek ki.^[8] 1993-ban törvény kihirdette a Római Egyezményt, ezzel Magyarország része lett az Emberi Jogok Európai Egyezményének,^[9] majd a 2004-es EU csatlakozás révén az EU Alapjogi Chartája is alkalmazandó Magyarországon.^[10] Azok a nemzetközi emberi jogi dokumentumok tehát, amelyek a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára vonatkozó magyarországi hatályos szabályozás alapját képezik, Magyarország ENSZ tagságával, Európa Tanács tagságával, valamint Európai Unió tagságával függenek össze.

1990 és 2010 között számos kísérlet volt az Lvt. módosítására. A módosítás azonban csak két ízben volt eredményes – katonai lelkészi szolgálat, valamint egyházfinanszírozás –, mert ezekben volt egyetértés kormánypárt és ellenzék között, ami kellett a 2/3-os szavazati többséghez. A többi esetben – egyház állami regisztrációjának szigorítása, vallás fogalmának meghatározása, stb. – meghiúsult a módosítási törekvés kellő szavazati többség hiányában.^[11]

[5] Ld. Köbel, 2019a, 63-147. További hivatkozásokat lásd ott.

[6] A Magyar Köztársaság Alkotmánya.

[7] Kukorelli, 2010, 69-73.

[8] 1999. évi LXX. törvény.

[9] 1993. évi XXXI. törvény.

[10] 2007. évi CLXVIII. törvény.

[11] Köbel, 2019a, 31-147. További hivatkozásokat lásd ott.

III. AZ ALAPTÖRVÉNY 7. ÉS 9. MÓDOSÍTÁSA

A 2010-es választások után a kormányzópártnak 2/3-os többsége lett a parlamentben, ami már alkotmányozó hatalmat is jelentett; így került sor az Alaptörvény és az új egyházügyi törvény megalkotására. Mind a rendszerváltáskor elfogadott Alkotmány, mind pedig a 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény szinte szó szerint tartalmazta a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságának a fent már említett nemzetközi dokumentumok szerinti alapjogi definícióját. Az állam és a vallási közösségek (egyházak) kapcsolatát illetően azonban már vannak eltérések az Alkotmány és az Alaptörvény rendelkezései között. Az Alaptörvény VII. cikke értelmében az állam és a vallási közösségek kapcsolatának alapvető karaktere továbbra is a békés elválasztás modell, ám az Alaptörvény rögzíti azt is, hogy az állam a közösségi célok érdekében „együttműködik” az egyházakkal. A modell tehát az „elválasztás és együttműködés” kombinációja irányába mozdult el.

Az Alaptörvény preambuluma, a Nemzeti hitvallás is tartalmazott vallási utalásokat (és ezeket változatlan formában jelenleg is tartalmazza):

„Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.”

(...)

„Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait.”

(...)^[12]

„Valljuk, hogy együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei a hűség, a hit és a szeretet.”

Az Alaptörvény a vallásszabadsággal kapcsolatos egyéb rendelkezést több más helyen is tartalmaz. A XV. cikk (2) bekezdése a vallási meggyőződéssel kapcsolatos diszkriminációtítilmat külön is nevesíti;^[13] a IX. cikk (5) bekezdése [mely csak később, az Alaptörvény negyedik módosításával (2013. március 25.) került bele az Alaptörvénybe] kimondja, hogy „[a] véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tar-

[12] Alaptörvény, Nemzeti Hitvallás.

[13] „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

tozó személyek – törvényben^[14] meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.” Ezzel kapcsolatban már van egy próbaper Magyarországon, amelyre a későbbiekben kitérünk.^[15]

Abból, hogy a preambulumban (Nemzeti Hitvallás) utalás található a kereszténység nemzetmegtartó szerepére, Tóth J. Zoltán álláspontja szerint „nem vezethető le, hogy az állam a keresztény vallásokat kizárólag azért, mert azok keresztény vallások, fontosabbnak, jobbnak, támogatandóbbnak vagy védendőbbnek tartja (a vallások és egyházak közötti szociológiai különbségek azonban az Alkotmánybíróság szerint az állami szabályozás kialakítása során értékelhetők)”. Tóth J. véleménye az, hogy „a Szent Istvánra mint Magyarországot a keresztény Európa részévé tevő királyra, vagy a hitre mint összetartozásunk egyik alapvető értékére történő utalásnak [...] nincs normatív tartalma, azok pusztán szimbolikus kijelentések, így a normaszöveg értelmezéséhez való felhasználásra konceptuálisan alkalmatlanok”.^[16] Ehhez képest történt változás az Alaptörvény 7. és 9. módosítása révén, mivel ezek a módosítások az Alaptörvény normaszövegét változtatták meg.

Az Alaptörvény hetedik módosítása (a továbbiakban: Atmód7.)^[17] 2018-ban ugyan nem változtatta meg közvetlenül az Alaptörvény VII. cikkét, azonban tartalmánál fogva érinti a lelkiismereti és vallásszabadság alapjogát. Az Atmód7. egyfelől a Nemzeti Hitvallást kiegészítette az alábbi mondattal:

„Valljuk, hogy a történeti alkotmányunkban gyökerező önazonosságunk védelmezése az állam alapvető kötelessége.”

Másfelől pedig az Atmód7. következtében az Alaptörvény R) cikke új, negyedik bekezdéssel egészült ki:

[14] Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.). A Ptk.-ban a Személyiségi jog érvényesítése részben ez áll: „A közösség bármely tagja jogosult a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezőmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül személyiségi jogát érvényesíteni. A közösség bármely tagja a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének kivételével a személyiségi jogok megsértésének valamennyi szankcióját érvényesítheti.” (Új Ptk. 5:54. § (5) bekezdés).

[15] További helyek az Alaptörvényben, amelyek a lelkiismereti és vallásszabadságot érintik: a XIV. cikk (3) bekezdése deklarálja, hogy „Magyarország – ha sem származási országuk, sem más ország nem nyújt védelmet – kérelemre menedékjogot biztosít azoknak a nem magyar állampolgároknak, akiket hazájukban vagy a szokásos tartózkodási helyük szerinti országban faji, nemzeti hovatarozásuk, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozásuk, vallási, illetve politikai meggyőződésük miatt üldöznek, vagy az üldöztetéstől való félelmük megalapozott”; a XXXI. cikk (3) bekezdése a katonai szolgálat mint állampolgári kötelezettség teljesítését az egyén lelkiismereti meggyőződésére tekintettel fegyver nélküli szolgálattal is lehetővé teszi; a 37. cikk (4) bekezdése pedig a közpénzügyi tilalmak (az alkotmánybírósági utólagos /akár absztrakt, akár konkrét/ normakontroll hatásköréből kivett tárgykörök) alól ad felmentést – egyebek mellett – arra az esetre, ha egy közpénzügyi tárgyú törvény (vagy annak valamely rendelkezése) a lelkiismereti és vallásszabadsággal lenne ellentétes.

[16] Tóth, 2019a, 214-236.

[17] 2018. június 29.-től hatályos.

„(4) Magyarország alkotmányos önazonosságának és keresztény kultúrájának védelme az állam minden szervének kötelessége.”

A módosítás – mivelhogy az állami szervek számára ír elő kötelezettséget – felveti az állam ideológiai, vallási kérdésekben történő semlegességének, illetve elkötelezettségének a kérdését. Eközben a jogalkotó nem módosította az Ehtv. preambulumban olvasható fordulatot, miszerint az Országgyűlés az egyházügyi törvényt „tekintettel az állam világnézeti semlegességére és a felekezetek közötti békés együttélésre való törekvésre” alkotta meg. Ebből arra következtethetünk, hogy a jogalkotó az Atmód7.-tel nem tette közjogi értelemben a keresztény vallást az állam hivatalos világnézetévé. Ezzel összhangban áll Schanda Balázs álláspontja, miszerint az Alaptörvény „nem a keresztény vallás, és nem is általában a keresztény kultúra mellett kötelezi el magát, hanem kifejezetten Magyarország kultúrájának, mint keresztény kultúrának a védelmét rendeli el”. Majd hozzáteszi Schanda, hogy az „alkotmányozói cél kétségkívül az volt”, hogy „erőteljesebb hangsúlyt és védelmet adjon az ország kulturális identitásának, azaz többletet a Nemzeti Hitvallásban felhívott keresztény örökséghez képest”.^[18] Ettől eltérő olvasatot, illetve értékelést fogalmazott meg Schweitzer Gábor. A szerző kiemelte, hogy az Alaptörvény módosításához fűzött indokolás „adós maradt a keresztény kultúra alkotmányos jelentésének magyarázatával”, majd hozzátette: „A keresztény kultúra alkotmányos tartalma bizonytalan, miként pillanatnyilag az sem látható, hogy mit jelent, és milyen konkrét formában valósítható meg az Alaptörvény indokolása szerint (is) szekulárisnak tekintett Magyarország keresztény kultúrájának valamennyi állami szerv általi védelme. További kérdésként merülhet fel Schweitzer szerint, hogy a vallási gyökerekkel és értékekkel rendelkező keresztény kultúra védelme milyen következményeket von maga után a nem keresztény – akár vallási, akár szekuláris – kultúrkörben élő állampolgárok és közösségeik számára. Az említett szerző véleménye az, hogy „Magyarország keresztény kultúrájának állami szervek általi védelmi kötelezettsége mindenestre távolodást jelent az állam vallási és világnézeti semlegessége elvétől.”^[19]

Itt jegyezzük meg azt is, hogy az Országgyűlés az Ehtv. preambulumban szellemiségével összhangban fogadta el a 2018. évi I. törvényt az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a Vallásszabadság Napjáról. A 450 éves évforduló alkalmából az Országgyűlés január 13. napját a Vallásszabadság napjává nyilvánította. Ez időben nagyjából egybeesett az Alaptörvény hetedik módosításával.

2020-ban a 9. módosítás értelmében (a továbbiakban: Atmód9.) az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lépett:

„(1) Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot

[18] Schanda, 2019.

[19] Schweitzer, 2019.

mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.”

A 9. módosítás nyomán az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése helyébe pedig a következő rendelkezés lépett:

„(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.”^[20]

Fontos idézni az Atmód9. indoklásából. A módosítás indoklásában az Országgyűlés a „teremtés rendjére” hivatkozott. A jogalkotó azzal érvelt, hogy „a teremtés rendjéből fakadó fogalmak jelentésének folyamatos fenyegetettsége” van ma a világban, és „[A] nyugati világban tapasztalható modern ideológiai folyamatok, amelyek a férfi és női nem teremtettsége iránt ébresztenek kétségeket, veszélyeztetik a gyermekek Alaptörvényben foglalt egészséges fejlődéshez való jogát.”^[21] Ez volt a fő indoklása az Alaptörvény 9. módosításának.

Szükségesnek tartom felhívni a figyelmet arra, hogy az Alaptörvény 28. cikke szerint – amelynek jelenlegi szövege szintén az Alaptörvény hetedik módosítása nyomán került bele az Alaptörvénybe – a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A 28. cikk értelmében a jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambuluma, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indoklását kell figyelembe venni. Ennélfogva a „teremtés rendjére” való hivatkozás az Indoklásban különös helyzetet hozhat a bírói jogértelmezés során.

Az Alaptörvénynek a fentiekben bemutatott 7. és 9. módosítása következtében még nincs tudomásunk jogsértésről, illetve jogi eljárásról. Mindazonáltal felveti azt a fontos jogdogmatikai kérdést, hogy ha ebből fakadóan egy konkrét jogesetet tárgyalt majd világi bíróság, miként fogja értelmezni a „keresztény kultúrát”, valamint a „teremtés rendjét”. A „keresztény kultúra”, és különösen a „teremtés rendje” szakrális jelentéstartalom nélkül értelmezhető-e? Az állam és az egyház különvált modelljében, egy világnézetileg semleges államban van-e helye állami normaszövegben vagy annak indoklásában egyházi/vallási tantételnek, ennélfogva a bíróságok számára kötelezően előírt teológiai tanítás értelmezésének? Mert attól, hogy az állami norma/indokolás tartalmazza, még nem feltétlenül válik szekularizált jelentéstartalmúvá, továbbra is vallási/egyházi norma marad. A jogalkotó indoklása és a szövegértelmezési kontextus szakrális jelentéstartalomra enged következtetni, amely nem függetleníthető a teológiai tanítások-

[20] Alaptörvény kilencedik módosítása (2020. december 22.).

[21] Magyar Közlöny, Indoklások Tára: Végső előterjesztői indoklás..., 2020.

tól. Ez pedig a további kérdéseket veti fel: melyik felekezet/keresztény irányzat teremtésfelfogását kell figyelembe venni (számos keresztény felekezet működik Magyarországon), mi a helyzet a nem keresztény vallásúakkal (Magyarországon bevett egyházi státussal rendelkező zsidó, iszlám, buddhista, hare-krisna vallásfelekezetek), illetve ateistákkal, továbbá a különböző tudományos álláspontokkal? Kikre terjed ki a norma személyi hatálya? Milyen hatással lehet ez a rendelkezés a felekezetek közötti békés együttélésre? Fel kell tenni azt a kérdést is, hogy nem írja-e felül ez a szabály az ember természetes és elidegeníthetetlen jogát a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához, konkrétan az egyéni meggyőződés kialakításának jogához? Itt szeretném megjegyezni, hogy részint hasonló kérdések fogalmazódtak meg a vasárnapi munkavégzéssel és a köztisztviselői esküvel kapcsolatos viták során is.^[22]

IV. JOGESETEK

Ahhoz, hogy még teljesebb képet kapjunk a magyar állam és az egyházak közjogi kapcsolatát, valamint a lelkiismereti és vallásszabadságot érintő aktuális alkotmányos kérdésekről, az alábbiakban fontos szólni az Ehtv.-ről és arról, hogy milyen magyar vonatkozású ügy került a Strasbourg-i emberi jogi bíróság elé az Alaptörvény és az Ehtv. hatálybalépése után. Továbbá a fent már említett próbapert is szeretném röviden ismertetni.

1. A vallási közösségek többszintű rendszere

A 2012. január 1-jén hatályba lépett, és azóta már többször módosított Ehtv. általános indokolásában az előterjesztő megfogalmazta, hogy Magyarországon a XVI. századtól több törvény is törekedett a „szabad vallásgyakorlás jogának biztosítására”, és fel is sorolja a lényeges történeti jogforrásokat. Ezt követően kifejezésre juttatja, hogy a törvény kezdeményezésének alapvető indoka az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek a végrehajtásához szükséges szabályok megállapítása.^[23]

[22] Lásd ehhez: a vasárnapi munkavégzéssel és a köztisztviselői esküvel kapcsolatos AB határozatokat. Ezekben az esetekben az AB azzal érvelt, hogy állampolgári szinten szakszerű jelentésüket veszítette a vasárnap és az eskü kifejezés is (ez utóbbi egy különvéleményben fogalmazódik meg). 10/1993. (II. 27.) AB határozat indoklásában olvashatjuk a következőket: „A vasárnapi pihenőnap szokása a hagyományokon alapul, s ez ma már a világ nagy részén egységes gyakorlat; kétségtelen eredeti vallási tartalma, azonban ezt már rég elvesztette; jelenlegi, kimondottan világi jellegű célja az, hogy az állampolgárok számára egységes heti pihenőnapot biztosítson.” A 47/2009. (IV. 21.) AB határozattal kapcsolatban lásd Köbel, 2009, 117-133.

[23] T/5315. számú törvényjavaslat.

A törvény ünnepélyes bevezető szövegének felvezető mondata kifejezésre juttatta, hogy a „Magyarországon működő vallási közösségek a társadalom kiemelkedő fontosságú értékhozó és közösségteremtő tényezői”, amelyek a hitéleti tevékenységük mellett a közfeladatokból is részt vállalnak (nevelési, oktatási, felsőoktatási, egészségügyi, karitatív, szociális, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi, valamint kulturális, környezetvédelmi, sport- és más tevékenységek), továbbá „a nemzeti tudat ápolásával is jelentős szerepet töltenek be az ország és a nemzet életében”. Ez utóbbi fordulatnak ad hangsúlyt a jogalkotó kifejezett szándéka, hogy Magyarország nemcsak „elismeri”, hanem aktívan „támogatja a külföldi magyar közösségek életében meghatározó szerepet játszó vallási közösségek tevékenységét is”.

A preambulum további része a törvény megalkotásának közvetlen céljait tartalmazza. Az alapvető szabályozási cél a lelkiismereti és vallásszabadság jogi garanciája; a törvény az alapjog érvényre juttatását szolgálja, biztosítja mások meggyőződésének tiszteletben tartását és a vallási közösségek önállóságát, és szabályozza a vallási közösségek állammal fennálló kapcsolatait. A következő pont kifejezésre juttatja a fent már ismertetett nemzetközi jogi dokumentumok figyelembevételét. Az Lvt.-tól eltérően a modell fő vonalát – az Alaptörvénnyel összhangban – akképpen fogalmazza meg, hogy „az állam és a vallási közösségek különvált működésének alkotmányos követelményét” figyelembe veszi, „de az együttműködés kölcsönös előnyökön alapuló elveit megfelelően” érvényesíti. Ezt úgy értelmezhetjük, hogy a különvált működés az együttműködést nem zárja ki, ennek azonban „kölcsönös előnyökön” kell alapulnia. További jelentős szempontot adott meg a jogalkotó azzal, hogy folytatni kívánta a „vallásszabadságot biztosító törvényekben testet öltő hagyományt”, ezért is fektettünk nagy hangsúlyt a jelen tanulmányban a magyar jogtörténeti előzmények bemutatására. A különvált, de együttműködő modell ismérveit adja meg a jogalkotó azáltal, hogy expressis verbis kimondja, hogy tekintettel van „az állam világnézeti semlegességére” és egyúttal „a felekezetek közötti békés együttélésre való törekvésre”. Ez utóbbi fordulat az állam aktív szerepét feltételezi. Az egyes vallási közösségeknek az állammal való kapcsolatukban felmerülő sajátos szempontjait ismeri el a jogalkotó azzal, hogy tiszteletben tartja „a vallási közösségekkel megkötött megállapodásokat”, amelyek a hatályos joganyag részét képezik. A preambulum következő gondolata az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásának az emberi méltóság kiemelt szerepét hangsúlyozó alapjogi felfogására („Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság”) reflektál. Eszerint „az emberi személy méltóságának a tisztelete” a „közjő előmozdításának kulcsa”, amely „nemcsak az emberek és a családok számára”, hanem „a vallási közösségek részére is” lehetővé teszi, hogy „szabadon teljesítsék küldetésüket”. A preambulum eddig ismertetett pontjai általánosságban a vallási közösségekre terjedtek ki, végül azonban egy leszűkítést olvashatunk az egyházakra nézve: az Országgyűlés külön is elismeri „Magyarország történelmében és kultúrájában folyamatosan meghatározó jelentőséggel bíró egyházak kiemelkedő szerepét”. Nem nevesíti a törvény, hogy melyik egyházakról van szó.^[24]

[24] Lásd Köbel, 2019b, 153-168.

Lényeges változás volt 2012-ben, hogy az addigi egyszintű rendszert felváltotta a vallási közösségek többszintű rendszere. Ez előbb kétszintű (bevett egyház és vallási tevékenységet végző szervezet egyesületi formában), majd a jelenleg – 2019. áprilistól – hatályos, módosított törvény szerinti négy szintű rendszert takar. Ezt kiegészíthetnénk egy kvázi ötödik szinttel, amelybe lényegében azokat a közösségeket sorolhatjuk, amelyek jogi státus nélkül működnek. Erre utal a vallási közösségnek a legutóbbi módosítás szerinti új definíciója a törvényben: „Vallási közösség a természetes személyek minden olyan közössége, szervezeti formától, jogi személyiségtől vagy elnevezéstől függetlenül, amely vallás gyakorlására alakult, és elsődlegesen vallási tevékenységet végez.” [6. §] Az Ehtv. ezután kimondja, hogy „[V]allási közösség működhet jogi személyiség nélkül, valamint jogi személyiséggel rendelkező szervezeti formában.” [7. § (1) bek.] A hatályos Ehtv. értelmében a jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség négy nevesített jogi formája a következő: a) vallási egyesület, b) nyilvántartásba vett egyház, c) bejegyzett egyház, és d) bevett egyház. Ezek közül a bevett egyházak rendelkeznek legszélesebb körű jogosultságokkal és állami támogatással. A bevett egyházak jegyzékét az Ehtv. melléklete tartalmazza, 27 bevett egyház van ma Magyarországon.^[25]

A vallási közösségek többszintű rendszerével kapcsolatban konkrét AB határozat és Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJB) által hozott döntés is van. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJB) a Magyar Keresztény Mennonita Egyház és társai vs. Magyarország ügyben hozott ítélete kimondta, hogy bizonyos állami támogatások csak az Ehtv.-ben előírt feltételek [vagy legalább százéves nemzetközi működést, vagy – ennek hiányában – legalább húszéves Magyarországi működést és a lakosság 0,1%-át elérő (azaz mintegy tízezres) taglétszámot írnak elő] igazolása révén egyházként elismerhető szervezeteknek járnak, más vallási közösségeknek pedig nem, ellenkezik az Emberi Jogok Európai Egyezményével (EJEE), mivel sérti az EJEE 11. cikke által garantált egyesülési szabadságot a 9. cikk által védett vallásszabadsághoz való joggal összefüggésben. Az EJB megállapította, hogy a magyar jogban a bevett egyházak kedvezőbb elbánásban részesülnek, különösen az adózás és az állami támogatások tekintetében, mint az egyéb vallási közösségek, illetve bizonyos, egyházak által végzett vallási tevékenységek sem érhetőek el a vallási egyesületek számára; ez pedig hatással van a vallás kollektív szabadságára is, mivel a „bevett egyház” szervezeti forma más szervezeti formákhoz képest számottevő előnyt biztosítva segíti az ilyen vallási közösségeket a vallási céljaik elérésében. Az EJB szerint önmagában az ilyen megkülönböztetés nem egyezmény-sértő, de meg kell, hogy feleljen a semlegesség és pártatlanság követelményének. Bár egy ésszerű mértékű működési időtartam előírása nem sérti a kollektív vallásgyakorlás lehetőségét, a magyar szabályozás szerinti 100, illetve 20 év kirí-

[25] Lásd Köbel, 2019b, 153-168.

vóan hosszú. Mivel tehát a bevett egyházak és az ilyenek nem minősülő vallási közösségek közötti megkülönböztetés a kisebb vallási közösségekhez tartozó hívekre objektív és igazolható indok nélkül ró terhet, azaz nincs ésszerű alapja az egyházi elismerés feltételeként az ilyen hosszú működési időtartam előírásának, ezért az sérti a semlegesség és pártatlanság követelményét, így az EJEB 11. és 9. cikkébe ütközik. Az Alkotmánybíróság nem sokkal az EJEB ítélete után egyedi normakontroll eljárás iránt indított bírói kezdeményezésre – megállapította [23/2015. (VII. 7.) AB határozat], hogy az Ehtv. egyházkénti elismerésre vonatkozó egyes rendelkezései nemzetközi szerződésbe ütköznek. Az AB szerint az állam megállapíthat ugyan privilégiumokat egyes vallási közösségeknek, biztosítania kell azonban azt, hogy a privilégiumok bármely vallási közösség által teljesíthető, objektív alapon járjanak, és ne merüljön fel a politikai alapú, tehát elfogult, önkényes mérlegelés kockázata. Az AB felhívta az Országgyűlést (valamint a Kormányt) arra, hogy 2015. október 15-ig tegyék meg a konkrét ellentét feloldásához szükséges intézkedéseket, vagyis az szja egy százalékaival kapcsolatban küszöböljék ki az egyezményellenességet, továbbá a konkrét ügyben megtiltotta e rendelkezések alkalmazását.^[26]

Az Alkotmánybíróság 2017-ben hozott döntést az szja egy százalékaival kapcsolatos kérdésében. [7/2017. (VII. 18.) AB határozat a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvénnyel (Szf. tv.) kapcsolatos mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapításáról és alkotmányjogi panasz elutasításáról.] Az indítványozó panaszában azt állította, hogy a NAV és a bíróságok indokolatlanul tettek különbséget a hitközség és a bevett egyházak között, ezáltal sértették az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdésében deklarált jogát. Az AB szerint mind a NAV, mind pedig a bíróságok a hatályos jogszabályok figyelembevételével jártak el, de az AB álláspontja szerint nem indokolható az olyan megkülönböztetés, ami által a bevett egyházak tagjai – amennyiben fizetnek személyi jövedelemadót – jövedelemadójuk 1%-át egyházuk számára felajánlhatják, a vallási tevékenységet végző szervezetek tagjai azonban nem élhetnek e lehetőséggel. Ebben a tekintetben ugyanis a bevett egyházak és a vallási tevékenységet végző szervezetek homogén csoportot alkotnak az AB szerint. Az AB azzal érvelt, hogy a csoportképzés alapja azonban ebben az esetben nem a vallási tevékenységet végző szervezetek és a bevett egyházak közötti, vallási rendeltetésük alapján fennálló hasonlóság, hanem a hívők (az Szf. tv. vonatkozásában adózók) összessége, és azok egyéni jogainak egyezősége. Az Alaptörvény VII. cikke alapján ugyanis a vallásszabadsághoz való jog magjaként megjelenő meggyőződés szabad megválasztásának joga minden embert megillet. Így a hívők a vallásszabadságból fakadó jogaik tekintetében (legyenek bármelyik vallás követői is) homogén csoportot alkotnak. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapította, hogy az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdését sértő mu-

[26] Lásd Tóth, 2019a, 214-236; Tóth, 2019b, 237-255.

lasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenes helyzet áll fenn annak következtében, hogy a törvényalkotó nem biztosította az Szf. tv.-ben az adózók számára, hogy rendelkező nyilatkozatuk kedvezményezettjeként vallási közösség közül választhassanak. Az Alkotmánybíróság ezért felhívta az Országgyűlést, hogy jogalkotási feladatának 2017. december 31-ig tegyen eleget.^[27]

Az Országgyűlés e határidőt jócskán túllépve tett eleget az AB felhívásának, és ezt az alkotmányos csorbát igyekezett kiküszöbölni, amelynek nyomán elérhetővé vált mind a négy jogi formájú vallási közösség számára a technikai szám.^[28] 2020-ban azonban az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panaszra indult eljárásban az szja 1%-os felajánlás új szabályait érintően két újabb határozatot is hozott. Az egyik indítvány szerint az Ehtv. a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközik, mert az szja 1 %-os felajánlás utáni állami kiegészítésre csak a bejegyzett és a bevett egyházak jogosultak.^[29] A másik alkotmányjogi panasz szerint Ehtv. azért ütközik a diszkrimináció tilalmába, továbbá a vallási egyesület kategóriája alaptörvény-ellenes, mert a foglalkoztatotti jogviszony, a tábori lelkészi, valamint a börtön-és kórházlelkészi szolgálat csak az egyházi jogi személy részére biztosított, és az Ehtv. szerint a vallási egyesület nem egyházi jogi személy.^[30] Az AB mindkét esetben elutasította az indítványt.

2. Próbaper

Az alábbiakban azt a precedensértékű próbapert (Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.151/2017/3/II.) szeretném ismertetni, amely az Alaptörvény, valamint a Polgári Törvénykönyv fent említett azon szakaszával függ össze, amely lehetőséget ad valamely vallási közösség tagjának pert indítani abban az esetben, ha a vallási közösséghez tartozásuk miatt úgy érzik, hogy emberi méltóságukban sérelmet szenvednek. Az ügyben az alapjogi kérdés az, hogy a véleménynyilvánítási szabadság jogának és a felperesek vallásszabadsághoz fűződő jogának ütközése esetén melyik jogot kell előtérbe helyezni, a felperesek által hivatkozott jogsérelem indokolja-e a véleménynyilvánítási szabadság korlátozását.

Az I. rendű felperes egy 2016-ban megtartott, a teljes lengyel abortusztilalmat támogató lengyel katolikus egyházi állásfoglalás elleni tüntetésen előadott performansz miatt nyújtott be a II. és III. rendű felperesekkel együtt keresetet a Fővárosi Törvényszékhez. Felperes a keresetében azt kérte, hogy a bíróság állapítsa meg, hogy a felperesek személyisége lényeges vonásának minősülő katolikus vallási közösséghez való tartozást érintő módon az alperesek megsértették a felperesek emberi méltóságát és a vallás szabad gyakorlásához való jogát azzal, hogy – később az interneten közzétett – előadásuk keretében egyikük katolikus

[27] Lásd Köbel, 2019b, 153-168.

[28] Az Ehtv. módosítása ún. Salátamód. tv.-ben.

[29] 3193/2020. (VI. 11.) AB határozat.

[30] 3194/2020. (VI. 11.) AB határozat.

áldoztatást imitálva egy „abortusztabletta” feliratú zacskóból fehér tablettát helyezett a másik két alperes nyelvére a „Krisztus teste” kijelentés kíséretében. A felperesek kérték a törvényszéktől az alpereseket a további jogsértéstől eltiltani, valamint elégtétel adására és egyetemlegesen 600.000 forint sérelemdíj és kamatai megfizetésére kötelezni.

Első fokon a bíróság (Fővárosi Törvényszék) kimondta: „A bíróság álláspontja szerint megállapítható, hogy az alperesek szándéka nem a katolikus hit meggyalázása, hanem a katolikus egyháznak és a hívők közösségének az abortuszvitában elfoglalt álláspontja éles, gúnyos kritikája volt, amely pedig a véleménynyilvánítási jog által védett magatartásforma.”

Másodfokon a Fővárosi Ítéltábla szerint az első fokon eljáró bíróság helytelenül ítélte meg az alperesek per tárgyát képező magatartását. Az Ítéltábla arra hivatkozott, hogy a közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítésének lehetősége az új Ptk.-ban biztosított speciális jogvédelmi eszköz. Keresetükben a felperesek annak megállapítását kérték, hogy az I. rendű alperes – azáltal, hogy nagy nyilvánosság előtt püspöki ruhában „Járuljatok szentáldozáshoz!” felhívást intézett a jelenlévőkhöz, majd áldoztató papi tevékenységet imitálva egy jól láthatóan címkézett, „abortusztabletta” feliratú zacskóból „Krisztus teste” kijelentés kíséretében, fehér tablettákat helyezett az „eléje járuló” II. rendű alperes, valamint mások nyelvére – a személyiségük lényeges vonásának minősülő katolikus vallási közösséghez való tartozást érintő módon megsértette az emberi méltóságukat és a vallás szabad gyakorlásához, a vallásszabadsághoz fűződő jogukat. A II. rendű alperes vonatkozásában annak megállapítását kérték, hogy a II. rendű alperes – azáltal, hogy a szentáldozás szertartásában résztvevő katolikus híveket utánozva az I. rendű alperes kezéből elfogadta az „abortusztabletta” feliratú zacskóból kivett fehér tablettát – megsértette a személyiségük lényeges vonásának minősülő katolikus vallási közösséghez tartozást érintő módon az emberi méltóságukat, a vallás szabad gyakorlásához való jogukat, valamint a vallásszabadságukat. A felperes szerint a III. rendű alperes azzal sértette meg a felperesek mint a katolikus közösséghez tartozó személyek méltóságát, a vallásgyakorláshoz való jogukat, vallásszabadságukat, hogy kezébe megafonnal végig asszisztálta a vallásgyalázó jelenetet, azt látható szimpátiával, mosolyogva támogatta, az I. és II. rendű alperesekkel szándékegységben segített annak felhangosításában, ezáltal a jogsértő magatartás nagy nyilvánosság előtt való kifejtésében.

A másodfokú bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy önmagában kétségbe vonható az is, hogy a kereset tárgyává tett, kiemelten sérelmezett alperesi magatartás értékelhető-e egyáltalán az abortusz kérdés körében kifejtett véleményként, a gúnyolódó cselekmény nem mutatta meg az alperesek abortusz kérdésben elfoglalt álláspontját. A másodfokú bíróság álláspontja szerint annak megállapításával, hogy a felperesek vallásszabadsághoz való joga sérelmet szenvedett, általánosságban megállapításra került – az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdés, valamint az Ehtv. 1. § (1)-(2) bekezdések rendelkezéseiből következően – a felperesek vallásgyakorlásához való jogának megsértése is. Fentiekre

figyelemmel a Fővárosi Ítéltábla nem fogadta el azt az elsőfokú határozatban kifejtett álláspontot, mely szerint az alperesi magatartást a véleménynyilvánítási szabadsága védi. A vallásos meggyőződést véleménynyilvánítási szabadságra hivatkozással megalázni nem lehet. A szólásszabadság gyakorlása minden esetben felelősséggel jár, a vallást – a közéleti vita keretein kívül eső – gyalázó, indokolatlanul sértő véleménynyilvánítások módja korlátozható.

Az alperesek a Kúriához fordultak. A Kúria a véleménysszabadságra hivatkozva hatályon kívül helyezte a másodfokú ítéletet, és visszaállította az eredeti döntést. A Kúria leszögezte, hogy ez egyfajta próbaper, mert a közösséghez való tartozás miatt az új Ptk. ezen jogalapját még nem nagyon használják az állampolgárok. A strasbourgi sztenderdeket alkalmazva vizsgálták meg az ügyet, mikor egy közel 30 éves ügysző nyúltak vissza.^[31] Ez alapján értékelték a jogi-, a társadalmi-, és a politikai kontextust. A bíró kijelentette, hogy nem célja minősíteni a performansz művészi értékét. Amiatt, hogy a helyszín nem volt vallási kötődésű, az egész tüntetésről egyértelmű volt, hogy az a lengyel katolikus egyház markáns állásfoglalásának szintén erőteljes kritikája, az alapjogi tesztet az alperesek javára alkalmazta: aki hajlandó közéleti vitákban markáns álláspontot képviselni, az tűrni köteles a hasonlóan erős kritikát is. Mivel a tüntetők nem sértettek meg kegytárgyakat, nem rongálták meg a papi ruhát, és még csak nem is káromkodtak, a kritikás véleménynyilvánításuk bent maradt az alkotmányosan védett keretek között.^[32]

A felperesek (továbbiakban: indítványozók) ezt követően alkotmányjogi panaszt nyújtottak be az Alkotmánybírósághoz. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Kúria Pfv.IV.21.163/2018/4. számú ítélete, valamint a Fővárosi Törvényszék 70.P.22-286/2016/13. számú ítélete alaptörvény-ellenesek, ezért azokat megsemmisíti.^[33] Az indítványozók a bírói döntés(ek) alaptörvény-ellenességét két fő indokkal támasztották alá: egyrészt, a bíróságok nem vették figyelembe, hogy az alperesek sértő cselekményükkel konkrét véleményt nem fejeztek ki; másrészt, a vallási közösség tagjait a közszereplőkhöz hasonló, fokozott tűrés kötelezettséggel terheltek. A Kúria az Alkotmánybíróság 6/2021. (II.19.) AB határozata alapján a Fővárosi Törvényszéket új eljárásra és új határozat hozatalára utasította.^[34] E sorok írásakor, 2022. júniusában még nem tudjuk, hogy mi lesz a kimenetele ennek az ügynek. Mindenesetre érdemes figyelemmel kísérni az eset jogi útját.

[31] Case of Otto-Preminger-Institut v. Austria.

[32] Kpk.IV.39.394/2021/3. számú határozat (Lásd még: Index.hu: Ha a katolikusok..., 2019).

[33] 6/2021. (II. 19.) AB határozat.

[34] Kpk.IV.39.394/2021/3. számú határozat.

V. ÖSSZEGRÉS

A fentiek alapján láthatjuk, hogy Magyarországon az állam és a vallási közösségek kapcsolatának közjogi kérdései, az állam világnézeti karakterének értelmezése aktuális téma. Mind eszmei, jogdogmatikai, mind pedig gyakorlati aspektusból szükséges korrekt vitákat lefolytatni, amelyhez egyidejűleg kell a globális kihívások szempontjait, az alapjogi szttenderdeket, valamint a történelmi tanulságokat is figyelembe venni.

IRODALOM

- Index.hu: Ha a katolikusok határozott véleményt fogalmaznak meg, túrják a kritikát, 2019. (Elérhető: https://index.hu/belfold/2019/11/13/budapest_kuria_masodfok_fellebez_abortusz_tuntetes/. Letöltés ideje: 2022.07.10.).
- Köbel Szilvia (2009): A köztisztviselői eskü és a lelkiismereti szabadság. In: *Fundamentum*. 2009/4. sz.
- Köbel Szilvia (2019a): A magyar állam és az egyházak jogi kapcsolatának történeti áttekintése. In: Köbel Szilvia (szerk.): *Az állami és a felekezeti egyházjog alapjai*. Patrocínium Kiadó, Budapest.
- Köbel Szilvia (2019b): Az alaptörvény és a vallási közösségek. Az állam és a vallási közösségek kapcsolatára vonatkozó hatályos joganyag áttekintése. In: Köbel Szilvia (szerk.): *Az állami és a felekezeti egyházjog alapjai*. Patrocínium Kiadó, Budapest.
- Kukorelli István (2010): A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény születése és sajátosságai. In: Köbel Szilvia (szerk.) *A vallási diszkrimináció ellen - az esélyegyenlőség megteremtéséért. Tudományos konferencia a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény húszéves évfordulója alkalmából*. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Budapest.
- Marczali Henrik (1896): *Magyarország története az Árpádok korában (1038–1301). A magyar nemzet története*. Második kötet (szerk.: Szilágyi Sándor). Budapest.
- Schanda Balázs (2019): Magyarország keresztény kultúrájáról. In: *Pázmány Law Working Papers*. 2018/8. sz.
- Schweitzer Gábor (2019): „Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait”. In: *Rendhagyó kommentár egy rendhagyó preambulumról – Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti hitvallás* (szerk. Patyi András). Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
- Tóth J. Zoltán (2019a): Az alkotmánybíróság vallásszabadsággal és vallási közösségekkel kapcsolatos gyakorlata. In: Köbel Szilvia (szerk.): *Az állami és a felekezeti egyházjog alapjai*. Patrocínium Kiadó, Budapest.
- Tóth J. Zoltán (2019b): A lelkiismereti és vallásszabadság az emberi jogok európai bírósága gyakorlatában. In: Köbel Szilvia (szerk.): *Az állami és a felekezeti egyházjog alapjai*. Patrocínium Kiadó, Budapest.

JOGFORRÁSOK

- 1989. évi XXXI. törvénnyel módosított 1949. évi XX. törvény (Alkotmány).
- 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.
- 1999. évi LXX. törvény a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentzség között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről 1997. június 20-án, Vatikánvárosban aláírt Megállapodás kihirdetéséről.
- 2007. évi CLXVIII. törvény az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló lisszaboni szerződés kihirdetéséről.
- 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról.
- 2019. évi XXXVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény módosításához kapcsolódóan egyes törvények módosításáról.
- 3193/2020. (VI. 11.) AB határozat.
- 3194/2020. (VI. 11.) AB határozat.
- 47/2009. (IV. 21.) AB határozattal. (Elérhető: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A09H0047.AB&targetdate=&printTitle=47/2009.+%28IV.+21.%29+AB+hat%C3%A1rozat&getdoc=1>. Letöltés ideje: 2022. 07. 06.).
- 6/2021. (II. 19.) AB határozat.
- A vasárnapi munkavégzéssel és a köztisztviselői esküvel kapcsolatos AB határozatok (Elérhető: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/5BF7C5128ABCA0A1C1257ADA00528F82?OpenDocument>. Letöltés ideje: 2022. 07. 06.).
- Case of Otto-Preminger-Institut v. Austria. (Elérhető: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-57897&filename=001-57897.pdf&TID=hcoelbx-hnm>. Letöltés ideje: 2022. 07. 06.).
- European Academy of Religion „Religion and Diversity”: Conference Schedule (Elérhető: <https://www.europeanacademyofreligion.org/conference-schedule>. Letöltés ideje: 2022. 07. 02.).
- Kpk.IV.39.394/2021/3. számú határozat. (Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/alkotmbir-hat/kpkiv3939420213-szamu-hatarozat>. Letöltés ideje: 2022. 07. 06.).
- Kpk.IV.39.394/2021/3. számú határozat. <https://kuria-birosag.hu/hu/alkotmbir-hat/kpkiv3939420213-szamu-hatarozat> (2022. 06. 07.).
- Magyar Közlöny, Indokolások Tára. 2020. december 18. (MK 2020/161.) Végső előterjesztői indokolás.
- Magyarország Alaptörvénye.
- Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosításához. (Elérhető: <https://magyarokozlony.hu/dokumentumok/05c2f41386bbbedff9aa3ea808a0e1296fd193469/letoltes>. Letöltés ideje: 2022. 07. 06.).
- T/5315. számú törvényjavaslat. (Elérhető: <http://www.parlament.hu/irrom39/05315/05315.pdf>. Letöltés ideje: 2016. november 11.).